

* แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

บันเทิง บุตรเทศ^{1*} พระครูวิริยปัญญาภิวณฺ์² ชูชัย ประดับสุข³

¹นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

²อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

³อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

*Corresponding author e-mail: buttetbantoeng@gmail.com Tel.0852059984

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาวิธีการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) ประเมินแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ จำนวน 300 คน แบบสัมภาษณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน และแบบประเมินเพื่อการวิจัย โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา ทั้งสิ้น 39 แนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับ สันตสนา สมุตเตชชา และสัมปหังสนา ตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 3) ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา; การนิเทศภายใน; หลักพุทธลีลาการสอน 4

* Received: 2025-05-10, Revised: 2025-06-13, Accepted: 2025-06-26

Development Guidelines for School Internal Supervision Based on the Buddha's Desanavidhi 4 of School Administrators under Surin Primary Education Service Area Office 3

Bantoeng Buttet^{1*} Phrakhruwiriyaaphanyaphiwat² Chuchai Pradubsook³

¹Master of Education Program in Educational Administration,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

²Lecturer of Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

³Lecturer of Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

*Corresponding author e-mail: buttetbantoeng@gmail.com Tel.0852059984

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) examine the conditions of internal supervision in schools based on School Administrators, 2) study the methods for developing internal supervision in schools based on the Buddha's Desanavidhi 4 of School Administrators, and 3) evaluate the approaches for developing internal supervision in schools based on the Buddha's Desanavidhi 4 of School Administrators. The research design was a mixed-methods approach, combining both quantitative and qualitative research. The instruments used included questionnaires administered to a sample of 300 school administrators and head teachers of the academic administration group, interview form for 9 key informants, and research evaluation form for 11 experts. Data were analyzed using statistical measures i.e. percentages, means, and standard deviations, as well as content analysis. The results of the study were found that: 1) The overall level of internal supervision conditions conducted by school admin administrators were at a high level. 2) The methods for developing internal supervision in schools based on the Buddha's Desanavidhi 4 of School Administrators revealed a total of 39 approaches for enhancing internal supervision in schools, which were in accordance with Santasana, Samadapana, Samuttejana, and Sampahangsana as outlined in the Buddha's Desanavidhi 4. 3) The evaluation of the approaches for developing internal supervision in schools based on the Buddha's Desanavidhi 4 of school Administrators were highly appropriate and feasible in overall.

Keywords: Development Guidelines for School Internal Supervision; Internal Supervision; Buddha's Desanavidhi 4

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 การพัฒนาคุณภาพศึกษาให้เกิดคุณภาพนั้น จำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการบริหาร กระบวนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการนิเทศ ซึ่งต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมด้วยกันในลักษณะเป็น “เกลียวเชือก” แต่จากรายงานผลการนิเทศของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษามีความแตกต่างกัน การนิเทศยังขาดความต่อเนื่อง และขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละเขตพื้นที่ ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาระบบนิเทศภายในสถานศึกษาให้เข้มแข็งและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2562) และกระบวนการนิเทศภายใน ยังมีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา โดยเฉพาะครูซึ่งเป็นผู้สอน เนื่องจากการนิเทศเสมือนกระจกเงาที่คอยส่องให้เห็นภาพการสอน (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2545)

จากรายงานสรุปผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพผู้เรียน (NT) ปีการศึกษา 2565 พบว่าผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนคะแนนเฉลี่ยรวม 2 ด้าน ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คิดเป็นร้อยละ 52.50 ส่วนระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 คิดเป็นร้อยละ 47.15 ซึ่งมีผลต่างคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าร้อยละ 5.34 และจากรายงานผลทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2565 ของ สทศ. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับประเทศ คิดเป็นร้อยละ 39.73 ส่วนระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษสุรินทร์ เขต 3 คิดเป็นร้อยละ 37.48 ซึ่งมีผลต่างคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าร้อยละ 2.25 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับประเทศ คิดเป็นร้อยละ 35.68 ส่วนระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษสุรินทร์ เขต 3 คิดเป็นร้อยละ 33.03 ซึ่งมีผลต่างคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าร้อยละ 2.65 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับประเทศ คิดเป็นร้อยละ 33.04 ส่วนระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษสุรินทร์ เขต 3, 2567)

การนิเทศภายในสถานศึกษาจะสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับโรงเรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหาร ผู้รับการนิเทศ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีความรู้ในด้านการนิเทศการศึกษา มีการวิเคราะห์สภาพปัญหา มีแบบแผนขั้นตอนที่ชัดเจน มีแนวทางดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีการติดตามประเมินผลและให้คำแนะนำ เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาตนเอง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะการสื่อสารที่ดี เริ่มจากการสร้างความรู้สึกที่ดีร่วมกัน มีศรัทธาซึ่งกันและกัน ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศยินดีรับฟังคำติชมจากผู้อื่นอย่างรู้เท่าทัน เพื่อจะได้ปรับปรุงตนเองให้มีความบกพร่องน้อยลง การได้รับฟังจากผู้เป็นกัลยาณมิตรจะช่วยส่งเสริมให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง สามารถนำไปคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์งานตามระบบตามขั้นตอน ตามกระบวนการปฏิบัติงาน จวบจนแก้ไขปัญหาย่างแยบคายและถูกวิธี หลีกเลี่ยง

ลีลาการสอน 4 ประการ ได้แก่ 1) สันทัดสนา คือการอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน เหมือนพาไปดูด้วยตาตนเอง 2) สมภาพนา คือ การโน้มน้าวให้คล้อยตามและยอมรับจนสามารถนำไปปฏิบัติได้ 3) สมุตเตชนา คือ การปลุกใจให้กล้า มั่นใจ และมีความมุ่งมั่นในการลงมือทำ 4) สัมปห่งสนา คือ การสร้างความเบิกบานใจ ทำให้ผู้ฟังรู้สึกดี มีความหวัง และไม่รู้สึกเบื่อหน่าย โดยพระพุทธรองค์ทรงคอยให้คำแนะนำ ชี้ชวน ชักจูง สร้างแรงจูงใจ ด้วยจิตที่ร่าเริงเบิกบานใจ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551) จากหลักพุทธลีลาการสอน 4 ดังกล่าวจึงเห็นว่าสามารถบูรณาการในการนิเทศภายในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยที่ผู้สอนต้องใจกว้าง เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และพอใจการรับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้นิเทศ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นวิธีการนิเทศที่น่าสนใจและในที่สุดทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีความสุขในการช่วยพัฒนาคุณภาพผู้เรียนร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยคาดหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านี้จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการผสมผสานวิธีการระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ปีการศึกษา 2566 (ข้อมูล ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน 2566) จำนวน 233 โรงเรียน รวมประชากรจำนวน 466 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) ได้จำนวน

กลุ่มตัวอย่าง 150 โรงเรียน ทำการสุ่มจำนวนสถานศึกษาแยกเป็นรายอำเภอ และสุ่มหาจำนวนสถานศึกษาในแต่ละอำเภอ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกเป็นขนาดสถานศึกษา 4 ขนาด คือ สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นชนิดสัดส่วน (Proportional Stratified Sampling) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 150 คน และหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา 150 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 300 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้มาจากวิธีการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น จำนวน 9 รูป/คน ได้แก่ 1) พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 1 รูป 2) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน 3) ครูหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ จำนวน 3 คน 4) ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน

ผู้เชี่ยวชาญการประเมินแนวทางการพัฒนา ผู้วิจัยได้มาจากวิธีการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น จำนวน 11 รูป/คน ได้แก่ 1) พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 1 รูป 2) ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน 3) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน 4) ครูหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ จำนวน 2 คน 4) ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ 3) แบบประเมินแนวทางการพัฒนา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นแบบสอบถามและแบบประเมินแนวทาง ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามและแบบประเมินผลโดยใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (1961) และนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนของภาษา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) แบบสัมภาษณ์ได้มาจากการนำผลการศึกษาจากข้อคำถามในแบบสอบถามสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้าน 2 ลำดับ นำมาเป็นประเด็นคำถามในการสร้างแบบสัมภาษณ์วิธีการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งหมด 7 ด้าน ด้านละ 2 ข้อ และนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 300 ชุด และแบบประเมินแนวทางการพัฒนาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 รูป/คน การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) นำเสนอข้อมูลในเชิงสถิติและการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ด้าน ที่	สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3	n = 300			
		ระดับความคิดเห็นของ ผู้ตอบแบบสอบถาม			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ	4.36	0.53	มาก	6
2	การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ	4.34	0.53	มาก	7
3	การวางแผนการนิเทศ	4.40	0.49	มาก	3
4	การปฏิบัติการนิเทศ	4.40	0.41	มาก	4
5	การสร้างขวัญและกำลังใจ	4.51	0.45	มากที่สุด	1
6	การประเมินผลการนิเทศ	4.39	0.49	มาก	5
7	การรายงานและปรับปรุงแก้ไข	4.41	0.55	มาก	2
รวมเฉลี่ย		4.40	0.38	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 2 ลำดับ ได้แก่ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และด้านการรายงานและปรับปรุงแก้ไข ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2 ลำดับ ได้แก่ด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ และด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

2. ผลการศึกษาวิธีการพัฒนากการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า 1) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ มีการจัดการประชุม มีการวิเคราะห์ SWOT เพื่อกำหนดแนวทางการนิเทศ มีการใช้กระบวนการ PLC มีการจัดตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเก็บข้อมูล 2) ด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ มีการจัดอบรม สัมมนา และให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ มีการเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านกระบวนการ PLC มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการจัดทำบันทึกความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานอื่น มีการจัดทำคู่มือการนิเทศ และมีการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ข้อมูล 3) ด้านการวางแผนการนิเทศ มีการกำหนดงบประมาณในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปีอย่างชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรร่วมวางแผนการจัดการจัดสรร

งบประมาณ มีการตรวจสอบและประเมินผลการใช้งบประมาณ มีการจัดทำแผนพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี มีการจัดการฝึกอบรมบุคลากร และมีการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม 4) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ มีการจัดประชุมร่วมกับบุคลากรเพื่อคัดเลือกและรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือการนิเทศ มีการสรุปผลการนิเทศโดยจัดทำรายงานผลการนิเทศ มีการใช้เทคนิค AAR (After Action Review) เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็น มีการใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจและประสิทธิภาพของแนวทางที่นำมาใช้ 5) ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ มีการใช้คำชมเชยและเสริมแรงบวก มีการยกย่องในที่ประชุมหรือมอบรางวัล มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ความสำเร็จข่าวสารของโรงเรียน มีการจัดแสดงผลงานในงานเปิดบ้านวิชาการและกิจกรรมภายนอกต่าง ๆ 6) ด้านการประเมินผลการนิเทศ มีการเลือกใช้หลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการหรือแนวทางของสถานศึกษา มีการจัดอบรมการใช้เครื่องมือการนิเทศภายในสถานศึกษา มีการใช้วิธีประเมินที่หลากหลาย มีการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์หาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนา และมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค 7) ด้านการรายงานและปรับปรุงแก้ไข มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายงานผลการนิเทศ มีการจัดประชุมเสนอผลการนิเทศต่อบุคลากร มีการให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงาน มีการรายงานผลต่อคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และคณะกรรมการที่ปรึกษาสถานศึกษา และมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ สันตสนา สมาทปนา สมุตเตชชา และสัมปหังสนา ตามหลักพุทธลีลาการสอน 4

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ด้าน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ	4.58	0.27	มากที่สุด	4.34	0.50	มาก
2. ด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ	4.66	0.26	มากที่สุด	4.66	0.26	มากที่สุด
3. ด้านการวางแผนการนิเทศ	4.60	0.34	มากที่สุด	4.54	0.50	มากที่สุด
4. ด้านการปฏิบัติการนิเทศ	4.69	0.32	มากที่สุด	4.60	0.58	มากที่สุด
5. ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ	4.68	0.26	มากที่สุด	4.50	0.54	มากที่สุด
6. ด้านการประเมินผลการนิเทศ	4.76	0.33	มากที่สุด	4.41	0.50	มาก
	4.78	0.27	มากที่สุด	4.58	0.38	มากที่สุด

ด้าน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
7. ด้านการรายงานและปรับปรุง แก้ไข						
ค่าเฉลี่ยรวม	4.68	0.23	มากที่สุด	4.52	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ความเหมาะสมที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการรายงานและปรับปรุงแก้ไข รองลงมา ด้านการประเมินผลการนิเทศ และด้านการปฏิบัติการนิเทศ ตามลำดับ ส่วนความเป็นไปได้ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ รองลงมาด้านการปฏิบัติการนิเทศ และด้านการรายงานและปรับปรุงแก้ไข ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการสร้างขวัญและกำลังใจมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่นี้ในลักษณะที่เอื้อให้เกิดบรรยากาศที่ดี ปราศจากความกดดัน ไม่เน้นการจับผิด แต่ส่งเสริมการนิเทศด้วยการให้ข้อเสนอแนะในเชิงบวก เช่น การพูดให้กำลังใจ การให้คำชมเชย และการยกย่องเชิดชูคุณงามความดีของครูผู้สอน ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานที่เป็นเลิศของผู้ปฏิบัติงาน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาวลลิกา สมฤทธิ์ (2564) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 พบว่าความต้องการจำเป็นสูงสุดในด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา คือ การสร้างเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานนิเทศ ด้วยเหตุนี้ การสร้างขวัญและกำลังใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมแรงจูงใจและสนับสนุนบุคลากรในทุกมิติ เพื่อให้การนิเทศมีประสิทธิผลและก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาวิธีการพัฒนากการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าการพัฒนากการนิเทศภายในสามารถจำแนกออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ ด้านการประเมินผลการนิเทศ และด้านการรายงานและปรับปรุงแก้ไข โดยมีแนวทางการพัฒนาในแต่ละด้านรวมทั้งหมด 39 แนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุกัญญา ผดุงเทศ (2565) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนากการนิเทศภายในของกลุ่มโรงเรียนแม่กุ-มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์ พบว่าควรมีการประชุมแต่งตั้งคณะทำงานนิเทศภายในสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศขั้นพื้นฐานของโรงเรียนตามกระบวนการ SWOT มีการประชุมวางแผนการนิเทศ มีการจัดทำคู่มือในการใช้สื่อและเครื่องมือนิเทศ ส่งเสริม สนับสนุนด้าน

งบประมาณในการดำเนินการนิเทศภายใน และติดตามการประเมินผลการนิเทศภายในสถานศึกษาตาม ปฏิทินการนิเทศอย่างเคร่งครัด กำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลอย่างชัดเจน และสอดคล้องกับ พระปรีชา พงศ์พิสิฐ ภู กิตติโร (แก้วกลั่น) (2558) ได้ศึกษาหลักการและวิธีการเผยแพร่พระพุทธรูปของพระเทพวรมูณี (วิบูลย์ กลยาโณ) โดยชี้ให้เห็นว่าการสอนของพระพุทธรูปเจ้ามีจุดมุ่งหมาย หลักการ วิธีการ และลีลาการ สอนที่ชัดเจน โดยเฉพาะหลักพุทธลีลาการสอน 4 ได้แก่ สันติสนทนา สมาทปนา สมุตเตชชา และสัมปหังสนา ซึ่งมุ่งปลดปล่อยความเขลา ความประมาท และความเกียจคร้านของผู้ฟัง

ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรายงานและปรับปรุงแก้ไข มีความเหมาะสมมากที่สุด และด้านการให้ ความรู้ก่อนการนิเทศ มีความเป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรรัตน์ หัตถมา (2566) ได้ ศึกษาแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพใน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 โดยผลการประเมินแนวทางของ ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าแนวทางการพัฒนานิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับ มากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีบทบาทในการนิเทศภายในสถานศึกษาของตนเอง และควร บูรณาการให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึง ความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ที่ยั่งยืน

2) หน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการนิเทศ ติดตาม ให้สถานศึกษารายงานผลการนิเทศภายใน สถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุง พัฒนา พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพของการนิเทศภายในสถานศึกษา ให้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สามารถ นำวิธีการนิเทศภายในสถานศึกษา ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา อย่างเป็นระบบ

2) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศ นำผลการนิเทศไปปรับปรุงแก้ไข กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดหลักกรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา
- 2) ควรศึกษาปัจจัยของการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ส่งผลให้โรงเรียนสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ในการประเมินคุณภาพทางการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักพุทธลีลาการสอน 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า กระบวนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ ด้านการประเมินผลการนิเทศ และด้านการรายงานและปรับปรุงแก้ไข โดยสอดคล้องกับหลักพุทธลีลาการสอน 4 ได้แก่ 1) สันตัสสนา (ชี้ให้ชัด) ในการนิเทศขั้นนี้ ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ โดยผู้บริหารต้องอธิบายบริบท เป้าหมาย และเกณฑ์การนิเทศให้ชัดแจ้ง ผ่านการจัดประชุมวิเคราะห์ SWOT การใช้กระบวนการ PLC แลกเปลี่ยนข้อมูล และการตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเก็บข้อมูล เพื่อให้ครูเห็นภาพรวมและเข้าใจตรงกัน 2) หลักสมათปนา (ชวนให้ปฏิบัติ) ในขั้นนี้คือ ด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ มีการจัดอบรม สัมมนา และให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ มีการเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านกระบวนการ PLC มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการจัดทำบันทึกความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานอื่น มีการจัดทำคู่มือการนิเทศ และมีการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ข้อมูล 3) สมุตเตชชา (เร้าให้กล้า) ในขั้นนี้

คือ ด้านการวางแผนการนิเทศ และด้านการปฏิบัติการนิเทศ มีการกำหนดงบประมาณในแผนปฏิบัติการประจำปี จัดทำแผนพัฒนาสื่อเทคโนโลยี และการประยุกต์เทคนิค AAR (After Action Review) มีการใช้แบบประเมินประเมินความพึงพอใจและประสิทธิภาพของแนวทางที่นำมาใช้ ช่วยสร้างความสนใจของครูให้กล้าทดลองใช้เครื่องมือใหม่ ๆ แม้เผชิญอุปสรรคก็ยังมีกำลังใจและมุ่งมั่นในการปฏิบัติ 4) สัมผัสหงสนา (ปลูกให้รำแรง) ในขั้นนี้คือ ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ ด้านการประเมินผลการนิเทศ และด้านการรายงานและปรับปรุงแก้ไข มีการใช้คำชมเชย มอบรางวัล ประชาสัมพันธ์ผลงาน รวมถึงการจัดอบรมการใช้เครื่องมือประเมินและการนำผลมาวิเคราะห์ ช่วยปลอบชโลมใจครูให้รู้สึกมีคุณค่า เกิดพลังบวก และพร้อมพัฒนาดตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระปลัดพงศ์พิสิษฐ กิตติธโร (แก้วกลิ่น). (2558). หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ). *วารสารวรมัญจวงแหรพุทธศาสนาปริทรรศน์*, 2(1), 165-172.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์.
- ธิดารัตน์ หัตถมา. (2566). *แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วัลลิภา สมฤทธิ์. (2564). *แนวทางการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2*. *วารสารครุศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 6(3), 175-198.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2545). การนิเทศภายในหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน. *วารสารวิชาการ*, 5(8), 25-31.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3.
- สุกัญญา ผดุงเทศ. (2565). *แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของกลุ่มโรงเรียนแม่กุ-มหาวัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2*. การศึกษาค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- หน่วยศึกษานิเทศก์. (2562). *แนวทางการนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน*. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- Likert, S. (1961). *New Patterns of Management*. McGraw-Hill.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis* (2nd ed). Harper & Row.